

Виховний потенціал географії у розвитку особистості сучасного студента

Розглянуто питання про роль соціально-економічної географії у вихованні та формуванні особистості, та уміння студента знаходити і застосовувати географічну інформацію для оцінки важливих соціально-економічних процесів теперішнього міжнародного життя, для успішної адаптації до практичної діяльності в умовах глобалізації та економічної інтеграції.

Ключові слова: соціально-економічна географія, глобалізація, сталий розвиток, виховний потенціал, адаптація.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах важливих змін у житті суспільства одним із першочергових завдань вищої школи є виховання активного, свідомого громадянина. Підготовка кваліфікованих конкурентоспроможних фахівців у всіх сферах життя є однією з важливих проблем нашого суспільства. Дослідження цих проблем допоможе виявити недоліки, визначити ефективні шляхи розв'язання, а це дасть можливість підвищити якість життя в Україні.

Аналіз досліджень і публікацій... Дослідження проблем виховання підрастаючого покоління широко представлені в науковій та довідковій літературі. Цим займалися відомі науковці, серед яких А.Макаренко, Я.Корчак, С.Френе, В.Сухомлинський, К.Ушинський та ін. Але питання виховання особистості засобами географії вивчено недостатньо.

Формулювання цілей статті... Метою публікації є розгляд питань виховання особистості та роль географії у розв'язанні цієї проблеми.

Виклад основного матеріалу... Основуючись на висновках лабораторії географічної освіти Інституту педагогіки АПН України, можна сказати, що першочерговим завданням викладача географії сьогодні є виховання громадянина [7, с.8].

У сучасному змісті курсу „Соціально-економічна географія світу” підсилюються ідеї економізації, соціологізації, екологізації і гуманізації географії. Це обумовлює головні завдання вивчення географії студентами першого курсу, серед яких:

- засвоєння першокурсниками системи знань про різноманітний і динамічний світ, взаємозв'язки природи, населення і господарства на усіх територіальних рівнях, формування розуміння географічної специфіки регіонів і країн світу;
- оволодіння уміннями поєднувати глобальний, регіональний і локальний підходи для аналізу соціально-економічних процесів і явищ;
- розвиток пізнавального інтересу, інтелектуальних і творчих здібностей студентів через ознайомлення їх з важливими географічними особливостями і проблемами світу, його регіонів і країн;
- виховання толерантності, поваги до різних народів і культур;
- формування уміння знаходити і застосовувати географічну інформацію для оцінки важливих соціально-економічних процесів сучасного міжнародного життя.

В умовах глобалізації світового господарства дуже важливо для географічної освіти студентів показати своєрідність організації національних господарств різних країн світу, виявляти їх спільні та відмінні риси, особливості трансформації до сучасного конкурентного ринкового середовища. Тому необхідно приділяти увагу аналізу моделей господарського розвитку різних країн світу, звернути більшу увагу на ті з них, що знаходяться у безпосередній близькості від України, показувати сучасні тенденції розвитку світового господарства в умовах глобалізації та економічної інтеграції.

Метою виховання є становлення громадянина України, патріота своєї країни, готового самовіддано розбудувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову і соціальну державу, здатного виявляти національну гідність, знати свої обов'язки і права, цивілізовано відстоювати їх, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, поводитись компетентно, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізовуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій культури.

В інституті географії НАН України відбувся науково-методичний семінар „Географічна наука в нових соціально-економічних умовах розвитку України”, де були озвучені завдання географії. У семінарі взяли участь провідні учені-географи нашої країни, які представляли науковців Києва, Харкова, Одеси, Дніпропетровська, Львова, Ужгорода та інших міст і регіонів. У вступному слові

директор Інституту географії, голова Національного комітету географів України, академік НАН України, доктор географічних наук, професор Л.Г.Руденко відзначив сучасний стан географічної науки та окреслив шляхи її розвитку у майбутньому.

З ґрунтовною доповіддю на тему „Сучасна місія географії у розвитку суспільства. Методології, трансформації та парадигми” виступив професор Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, доктор географічних наук І.Г.Черваньов.

Географам насамперед слід посилити практичну складову використання своїх наукових розробок. З метою пришвидшення інтегрування в світовий науковий простір українським молодим ученим-географам було б корисним ознайомлення на практиці з розвитком географії в зарубіжних країнах, зокрема в країнах Західної Європи. У цьому плані цікавою була пропозиція Франції щодо навчання та стажування в цій країні.

Метою сучасної освіти є формування у студентів соціальної активності, інтелектуальних і творчих здібностей, любові до своєї країни, вміння усвідомлювати події, навколишню дійсність на різних рівнях, застосовувати географічні знання та вміння у повсякденному житті, приймати самостійні рішення. Тому, що без відповідальних громадян не може бути ні ефективної економіки, ні громадянського суспільства. Виховання громадянина, зокрема студента, це пріоритетний напрям роботи викладача географії. Громадянськість базується на принципах любові до батьківського дому, поваги до старших, бережливого ставлення до природи, дотриманні традицій свого народу, відповідальності перед суспільством за свою поведінку, правовій свідомості.

Унікальність географічних знань полягає ще й у тому, що вони реалізують світоглядну функцію. Світогляд дає людині наукову, соціально-політичну, філософську, етичну, релігійну, морально-естетичну орієнтацію. Саме залежно від свого світогляду людина розв'язує життєві проблеми, вибирає шлях, визначає сенс життя і життєву позицію. Світогляд – система поглядів на життя, природу і суспільство [1]. Це саме ті галузі знань, які формує географія. У процесі педагогічної діяльності викладач обов'язково мусить врахувати, що наукові знання стають частиною світогляду лише за умови, що вони філософськи обґрунтовані, відповідають інтересам особистості, підкріплені життєвим досвідом, перетворені в систему переконань і принципів.

Виходячи із світоглядної спрямованості географії фахівці лабораторії географічної освіти АПН України вважають що:

- географія є одним з основних предметів у системі освіти, що впливає на формування наукового світогляду студентів та їхню самосвідомість і дає змогу визначити своє місце у світі і своє усвідомлене ставлення до природи, суспільства, людей і до себе самого;
- географія має можливість інтегрувати в цілісну систему знання про природу суспільний розвиток, залучаючи при цьому крім географічного матеріалу ще дані інших дисциплін;
- географія впливає не тільки на пізнавальну сторону самосвідомості, а й сприяє формуванню ідеалів, ціннісних орієнтацій, самооцінки [7].

Важлива роль географії в естетичному вихованні. Завдання викладача навчити студентів бачити природу, сприймати її гармонію, відчувати красу, оберігати і примножувати багатства.

Одним з пріоритетних завдань географії є виховання у студентів любові до рідного краю. Педагогічною практикою підтверджено, що ефективність виховання зростає при використанні краєзнавчих матеріалів. Краєзнавство сприяє розумовому, патріотичному, моральному, трудовому, естетичному вихованню особистості. У цьому плані географія має необмежені можливості [6, с.43-47].

Важливим завданням географії є екологічне виховання студентів. Саме географія починаючи з шкільної, студентської лави вчить людину правилам поведінки в навколишньому світі і має на меті перетворити ці правила у норму на все життя.

Досягненню цієї мети значною мірою сприяє використання принципів сталого розвитку. Сталий розвиток треба розуміти як процес, за допомогою якого ми маємо навчити майбутніх громадян країни жити у гармонії з навколишнім середовищем [5, с.230]. Фундаментальними принципами сталого розвитку є:

- право кожного на здорове життя й репродуктивність у гармонії з природою;
- наділення цим правом рівною мірою сучасних і майбутніх поколінь;
- розгляд захисту навколишнього середовища як невід'ємної частини будь-якого процесу розвитку;
- право кожної країни на використання власних ресурсів, не завдаючи шкоди навколишньому середовищу за межами своїх кордонів;
- суб'єкт, через який відбулося забруднення, має компенсувати збитки, завдані навколишньому середовищу, – принцип „платить той, хто забруднює”;
- до діяльності із захисту навколишнього середовища мають залучатися всі соціальні групи;
- світ, розвиток і захист середовища є взаємозалежними й нероздільними поняттями [9, с.17].

У проекті стратегії європейської економічної комісії ООН зазначено, що „освіта є одним з основних інструментів захисту навколишнього середовища й сталого розвитку”. Сьогодні географія в системі сталого розвитку зобов'язана „допомогти студентам прийняти такі цінності, розвивати такі знання й уміння, які дадуть їм змогу надалі вибирати індивідуальні й колективні розв'язки локального та глобального характеру для поліпшення якості життя без загрози для майбутнього Планети” [8].

Географія відкриває нам Землю, країни й людей, які її населяють, ознайомлює з природою своєї країни, свого рідного краю. Вона вчить нас дбайливо ставитися до природних багатств нашої країни, застерігає від необережного й нерозумного ставлення до неї, допомагає орієнтуватися в геопросторі. Без її знань нині неможливо будувати міста, промислові підприємства, розвивати сільське господарство, транспорт, здійснювати міжнародні відносини. Нам усім треба думати про майбутнє, про те, що ми залишимо нашим нащадкам, якими вони виростуть, як будуть розбудовувати нашу країну. І в цьому географам допомагають принципи сталого розвитку. Зміст географічної освіти, заснований на принципах сталого розвитку, ґрунтується на взаємозв'язку суспільство – економіка – природа. Викладач географії повинен сьогодні перейти від простої передачі знань до створення умов для активного пізнання й здобуття студентами практичного досвіду. Ми повинні переорієнтувати наші підходи до екологічної освіти у вищій школі та шкільній географії на цілі сталого розвитку [8, с.114-119].

Висновки... Географія відіграє дуже важливу роль у забезпеченні знань і вихованні студентів. Вивчаючи географію рідного краю, а потім інші курси географії, студент продовжує розширювати коло своїх знань про людину і природне середовище, їх взаємодію. Головне завдання – спрямувати діяльність студентської молоді на охорону і оздоровлення навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, збереження і розвиток соціосфери, що забезпечить нормальну життєдіяльність та екологічну безпеку людини. Для більш детального висвітлення даної проблеми необхідно продовжити дослідження стосовно всіх напрямів розвитку соціально-економічної географії.

Список використаних джерел і літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2009. – 1736 с. : іл.
2. Голиков А. П. Вступ до економічної і соціальної географії / [А. П. Голиков, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко]. – К. : Либідь, 1997. – 320 с.
3. Корнеев В. П. Урок географії: місце і роль у навчальному процесі та критерії оцінювання / В. П. Корнеев // Географія та основи економіки в школі. – 2006. – № 7. – С. 2–5.
4. Локтіонов В. Шкільна географічна освіта та її виховний потенціал у системі світових координат / В. Локтіонов // Географія та основи економіки в школі. – 2005. – № 5. – С. 35–37.
5. Новий довідник: Географія / за ред. Л. В. Пасенко. – К. : Казка, 2008. – 992 с.
6. Петринка Л. В. Шкільне краєзнавство – ефективний засіб активізації навчально-виховного процесу / Л. В. Павленко // Географія та економіка в сучасній школі. – 2012. – № 2. – С. 43–47.
7. Сиротенко А. Й. Виховний потенціал шкільної географічної освіти / А. Й. Сиротенко // Географія та основи економіки в школі. – 2004. – № 4. – С. 8–11.
8. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2009. – 544 с.
9. Швець М. О. Інтеграція принципів сталого розвитку на уроках географії у 8 класі / М. О. Швець // Географія та економіка в сучасній школі. – 2012. – № 6. – С. 17–29.

Анотація

М.Ю.Шевчишен

Воспитательный потенциал географии в развитии личности современного студента

Рассмотрен вопрос о роли социально-экономической географии в воспитании и формировании личности, умения студента находить и использовать географическую информацию для оценки важных социально-экономических процессов современной экономической жизни, для успешной адаптации к практической деятельности в условиях глобализации и экономической интеграции.

Ключевые слова: *социально-экономическая география, глобализация, стабильное развитие, воспитательный потенциал, адаптация.*

Summary

M. Yu. Shevchyshen

Educational Potential of Geography in Development of Personality of the Modern Student

The question about the role of social-economic geography in education and formation of the ability of students to find and implement geographic information for appreciation of important social-economic processes of present international life, for successful adaptation to practical activity under the conditions of globalization and economic integration are studied.

Key words: *social-economic geography, globalization, stable development, educational potential, adaptation.*
Дата надходження статті: „13” вересня 2012 р.